besloten — nochtans om *wat* er in gevraagd wordt, tegen Zijn Wil, die alleen rechtvaardig, heilig en goed is, ingaat, dan *stuit* Hij die werking. De Schrift drukt dit uit b.v. in dit Godswoord bij Jesaia: Indien gijlieden uwe handen uitbreidt, verberg Ik mijne oogen ook voor u; ook wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet: Want uwe handen zijn vol bloed (Jes. 1 : 15). Of waar Jeremia klaagt: Gij hebt u met een wolk bedekt, zoodat er geen gebed door kwam (Klaagliederen 3 : 44). Hier vinden wij toch, hoe de Heere, als de levende God, reageert tegen de werking van het gebed.

Een flauwe afspiegeling vindt gij daarvan in den aardschen vader, op wien de smeeking van zijn kind wel degelijk werking oefent, maar die er zich niet door laat tewegen om dat kind te geven, wat hij weet dat verkeerd is.

En indien gij dit nu recht indenkt, zal de lust en de kracht van uw bidden, ook van uw smeekend bidden uit 'slevens nood, worden verhoogd. Gij weet nu, dat er *altijd* werking van uw gebed uitgaat, en dat de uitkomst waarom gij smeekt, ook komen zal, indien uw Vader in den Hemel, die uw lief heeft, het goed voor u acht.

Komen zal op *Zijn* tijd.

Maar hiermede is dan ook tevens de bedenking onzer tegenstanders weggenomen, als zou, wanneer al het gebeurlijke of contingente door God van eeuwigheid is bepaald, het gebed niet helpen; voor het bidden als smeeken geen plaats zijn.

„Eene plante met hem."

> Want indien wij met hem één plante geworden zijn in de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking zijner opstanding.
>
> Rom. VI: 5.

Is de band, die aan Christus als uw Heere en Koning bindt, enkel een *gedachte* band, of wel bestaat die band, ook afgezien van alle denken, in de *werkelijkheid*?

Neem bij die vraag het woord *gedachte* in zijn ruimsten zin.

Versta er onder, zoowel dat Jezus aan u denkt, als dat gij denkt aan Jezus. Scheidt uw gevoel niet van uw denken af, maar neem er het gevoel van aanbidding, van liefde voor Jezus in op. Sluit er zelfs uw verbeelding niet buiten. Maar hoe ruim ook genomen, zoo er niet meer is dan dit, is er nog geen levensband, en kan er van één plant zijn met Jezus geen sprake wezen.

Als ge nederligt en slaapt, en niet droomt, zoo dat ge niet aan Jezus denkt, geen enkel gevoel voor Jezus in u kunt voelen opkomen, en in uw verbeelding alle werking stilstaat, zoodat urenlang in uw bewustzijn, in uw besef, in uw voorstelling niets van Jezus uitkomt, bestond er voor al die uren geen band tusschen u en uw Heiland, óf zijt ge des zeker en gewis, dat ook in die uren van onbewust slapen de band aan Jezus even werkelijk in u bestond en werkte, als in uw gebed, als ge tot den Heere der Heerlijkheid uw smeeking doet uitgaan?

Vooral met het oog op uw sterven gevoelt ge het gewicht van die vraag. Eens toch hebt ge op aarde uw laatste gedachte gedacht, voor het laatst het gevoel in uw hart voelen trillen, voor het laatst een beeld zien opdoemen in uw verbeelding. Dan wijkt uw bewustzijn, uw gevoel bezwijmt, uw verbeelding verbleekt. Van die zijde houdt aldus alle gemeenschap me Jezus op. Maar, en ziehier nu de ernstige vraag, valt daarmede dan ook alle band weg, die u hier aan Jezus bond?

Zoo ja, zeg dan vrij uit met Paulus: Indien ik alleen in dit leven op Christus ben hopende, ben ik de ellendigste aller menschen.

Neen, zult ge dan antwoorden, omdat ik in mijn slaap of in mijn sterven ophoud aan Jezus te denken, voor Jezus te gevoelen, het beeld van Jezus voor mijn geest te trekken, daarom houdt die band volstrekt nog niet op. Alleen maar, hij rust dan niet in mij, maar in mijn Heiland. Hij denkt aan mij, ook als ik hem vergeet, hij gevoelt voor mij, ook als mijn gevoel voor hem verstompt, hij heeft mij voor zich, ook al trok voor mijn verbeelding een dichte nevel.

Dit is ook zoo; althans dit is zoo voor een iegelijk die zich een schaapken uit de kudde mag weten.

Maar dit wijst de zaak nog niet uit.

Zonder meer toch blijft het ook zoo een loutere gedachte-band, een zuivere gevoelsband, enkel een band der verbeelding. Alleen met dit verschil dat, zoo genomen, de band niet ligt in uw gedachte, maar in het denken van Jezus aan u, en hierbij zijt ge gebonden aan den „mensch Christus Jezus."

Want wel staat het vast, dat de Zone Gods, naar de macht zijner Goddelijke volkomenheden, in zijn alwetendheid u altoos kent, in zijn alomtegenwoordigheid u altoos ziet, en in zijn almacht u altoos draagt; maar dit brengt u niet verder, want dit geldt van allen mensch, van alle schepsel, zelfs van den vlinder die op het bloembed neerzijgt.

Maar dit bedoelt ge niet met uw band aan Jezus. Als ge van uw band aan uw Heiland spreekt, bedoelt ge iets wat de ongeloovige mist, iets waarvan bij het insect of bij de vogelen des hemels geen sprake is.

Ge moet hier dus op den mensch Christus Jezus, den middelaar Gods en der menschen teruggaan, en uw beweren was derhalve, dat ook als gij slaapt of uw doodsslaap ingaat, en gij dus niet aan Jezus denkt, Jezus, de mensch Jezus Christus, toch denkt aan u.

Doch dan is en blijft het zonder meer ook een gedachte band, en is het nog niet een band in de werkelijkheid.

Toch is het juist die band in de werkelijkheid, waar het voor u op aankomt, en dien de Schrift gedurig bij u aandringt.

Zoo reeel zelfs, dat de Schrift tot op uw *vleesch en bloed* teruggaat.

Als ge het menschelijk vleesch van uw hand bezict, of uw menschelijk bloed in den spiegel uw gelaat rood ziet kleuren, dan zegt de Schrift u, dat datzelfde vleesch en datzelfde bloed ook door Jezus is aangenomen, en dat hij nu nog in dit uw menschelijk vleesch leeft bij God, leeft in de heerlijkheid. „Overmits dan de kinderen *des vleesches en des bloeds* deelachtig zijn, zoo is hij ook desgelijks derzelve deelachtig geworden." In uw Catechismus belijdt ge dan ook, „dat wij *ons vleesch* in den hemel tot een zeker pand hebben.

Hier hebt ge dus reeds een band in de werkelijkheid. Van één vleesch, van één bloed, gij met uw Heiland, en uw Heiland met u.

Toch is ook hiermede de zaak nog niet beslist.

Immers zoo genomen, hebt ge dienzelfden zielsband met al wie mensch heet, ook met den laagh artigen moordenaar die zijn misdaad in den kerker boet. En ook, zonder meer, bestaat diezelfde band ook tusschen Jezus en den heiden die voor zijn afgod knielt.

Toch bindt de Schrift u reeds dezen verwijderden band zoo sterk op het hart, om u wel te doen verstaan, dat uw band met Jezus niet iets enkel in uw denken is, maar dat hij uw wezen raakt, en in uw wezen tot op uw vleesch en uw bloed teruggaat.

Intusschen, ge zijt niet enkel vleesch en bloed. Veeleer komt uw menschzijn eerst recht uit in uw menschelijke ziel. Daarbinnen in uw ziel is nu de kern van uw eigenlijk menschelijk bestaan. Daarbinnen in uw hart hebt ge niet enkel menschelijke gewaarwordingen, beseffen, geestelijke levensbewegingen, maar ge bezit in uw ziel zelve een bron, een fontein, waaruit al die gewaarwordingen in u opkomen, al die beseffen in u opdoemen, al die innerlijke bewegingen uitgaan.

En ook die menschelijke ziel nu heeft Jezus evenzoo als gij. Ge zijt dus volstrekt niet alleen in uw vleesch en bloed, maar ook in uw innerlijk menschelijk wezen, als we het zoo uitdrukken mogen, met Jezus van één soort, en daarom is hij uw broeder.

Reeds dit brengt u hierom veel nader; en toch moet ook hier nog iets bij.

Immers een menschelijke ziel heeft ook Judas gehad, en hij is met die menschelijke ziel ter helle gevaren, en alle band aan Jezus brak in hem bij den kus van het verraad af.

Tusschen ziel en ziel moet ge dus onderscheiden. De ziel heeft een natuur, en de natuur van alle ziel is niet gelijk. Dit doelt nu niet op verschil in aard, aanleg en karakter, maar op het grondverschil tusschen de natuur van een reine en de natuur van een door zonde verdorven ziel.

In beide is een bron, is een fontein, waaruit de gewaarwordigen en beseffen opwellen. Maar bij de reine ziel welt rein water op, bij de verdorven ziel het vuile en gemeene. Daar nu de natuur van de menschelijke ziel in Jezus nooit, ook niet met een enkelen druppel der zonde verontreinigd was, kan er geen gemeenschap, geen band zijn tusschen de menschelijke ziel van Jezus en de menschelijke ziel van een zondigen mensch.

Daar gij nu in zonde ontvangen en geboren zijt, en dus een onreine natuur in uw menschelijke ziel hadt, was een levensband, een wezensband tusschen uw ziel en Jezus wel ondenkbaar en onmogelijk zoolang ge niet wedergeboren waart, maar op het oogenblik dat uw ziel wedergeboren werd, d. i. in haar kern van onrein rein werd, ontstond die gemeenschapsband van zelf, en daaruit verklaart het zich, dat wel de wedergeborene, maar niet de nog zondige natuur zulk een levensband met Jezus heeft.

Ook hiermede is nog lang niet alles gezegd, maar reeds zoo begint ge toch reeds iets te beseffen van den band, die ook buiten uw denken aan Jezus, en buiten Jezus' denken aan u, in de werkelijkheid, in het leven, in het wezen zelf tusschen u en uw Heiland bestaat.

Eéne plant zijn we met hem. Nu denkt een plant niet. De stengels van eenzelfde plant zijn in de werkelijkheid, in het wezen zelf met den wortel der plant verbonden.

Hij de Wijnstok en wij de ranken.

Amsterdam, 14 Febr. 1902.

Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Onze lezers herinneren zich, dat wij eenige weken geleden £ 100 hebben overgemaakt aan Dr. H. Reinink te Pretoria, met verzoek deze gelden te willen aanwenden ten behoeve van de armen in de concentratiekampen.

Met de jongste mail nu ontvingen we van Dr. Reinink onderstaand schrijven:

PRETORIA, 15 Januari 1902.

WelEd. Heer.

De £ 100, door u aan mij gezonden in het laatst der vorige maand, kwamen heden in mijn bezit. Daar ik vermoed, dat dit geld gegeven was door lezers van „de Heraut", dus door leden van de Geref. kerken in Nederland, hoop ik niet tegen den wensch der gevers te hebben gehandeld door er £ 25 af te nemen en die aan den Kerkeraad der Geref. kerk alhier te geven voor zijne armen. Voor de Vrouwenkampen komt bij het Nederl. Bijstandsfonds voortdurend geld in, en al is zelfs dit niet voldoende om in aller nood te voorzien, toch zal men het mij wel niet ten kwade duiden, dat ik ook op de dorpsarmen het oog gehad heb. Hier te Pretoria zijn zoovelen, ook van buiten ingekomen, die noch door de autoriteiten, noch vanwege het bijstandstonds steun ontvangen en die toch, ook tengevolge van den oorlog, in grooten nood verkeeren, waarin langs anderen weg niet voldoende kan worden voorzien. Gaarne ontvang ik bij eene eventueele volgende zending autorisatie om wederom eene som aan den Kerkeraad ter hand te stellen; zeer aangenaam zou het mij zijn, zoo u de lezers der *Heraut* op de behoefte van dit gedeelte der bevolking wilt wijzen.

De resteerende £ 75 heb ik gegeven aan den voorzitter van de Kampcommissie van het Nederl. Bijstandsfonds. Deze commissie is veel meer dan iemand anders van nabij bekend met de behoeften der verschillende vrouwenkampen; door haar wordt het gegevene zoo billijk mogelijk over de kampen verdeeld.

Ik sluit kwitanties van de Kampcommissie en van den Kerkeraad in en houd mij gaarne voor verdere toezending aanbevolen.

Inmiddels ben ik, hoogachtend,

Uw dw. dn.

H. REININK.

Uit den brief van de Kampcommissie aan Dr. Reinink nemen wij het volgende over:

De Kampcommissie verzoekt u beleefd genoemde Redactie haren besten dank over te brengen, met de medeeling, dat het bedrag is gebruikt voor aankoop van warme onderkleeding ten behoeve der noodlijdende vrouwen en kinderen in het kamp te Volksrust.

U dankzeggende voor uwe goedgunstige bemiddeling en de Redactie van de *Heraut* in 't bijzonder uit naam der armen te Volksrust, heb ik de eer te zijn

Met de meeste hoogachting:

W. HOLLAND,
Voorzitter, kampc. Ned. Bijst. fonds.

De quitantie van den Geref. kerkeraad te Pretoria luidt aldus:

Met dank aan de milde gevers erkent ondergeteekende namens den Kerkeraad der Geref. Gemeente van Pretoria ontvangen te hebben van Dr. H. Reinink, ten behoeve van noodlijdenden, de som van *vijf en twintig ponden sterling*.

J. A. VAN ROOY, v. d. m.
tijdelijk te *Pretoria*.

Verantwoord in ons nummer van 9 Febr.: *f* 6925.25; verder ontvingen wij van den heer W. J. Caspers, van de leerlingen der Chr. school te Heinenoord *f* 0.60 en *f* 0.62. Samen *f* 1.22; van den heer G. Van Deth Azn., gecoll. in de Geref. kerk te Brussel *f* 33.27. Totaal *f* 6959.74.

Herbevestiging.

In onze Kerken schijnt nog telkens verschil van meening te bestaan over de vraag, of de ambtsdragers, die opnieuw in het ambt gekozen worden, ook opnieuw moeten bevestigd worden.

Gewoonlijk stelt men die vraag ten opzichte van de ouderlingen en diakenen. Maar natuurlijk, als men consequent wil zijn, dan moet de lijn doorgetrokken worden ook ten opzichte van de Dienaren des Woords. Is de bevestiging eens en voor altijd voldoende, dan is er ook geen enkele reden denkbaar om een Dienaar des Woords opnieuw in het ambt te bevestigen. Dr. van Langeraad meent dan ook, dat dit de echt-Gereformeerde beschouwing is, op grond van het oorspronkelijke opschrift van het bevestigingsformulier, dat oudtijds luidde: Forme van de bevestiging der Dienaren des Woords, die nooit van te voren gediend hebben.

Nu is het zeker niet moeilijk aan te toonen, dat althans een Dienaar des Woords, die naar een andere gemeente beroepen wordt, daar ook opnieuw in het ambt behoort te worden bevestigd.

Het gaat hier om het Roomsche of Gereformeerde begrip van de bevestiging of ordening.

Volgens de Roomsche Kerk geeft de wijding of ordening aan den priester een bijzonder karakter. Het is een sacramenteele daad, waardoor een extra-genade wordt meegedeeld. De aldus gewijde persoon is door deze wijding een priester geworden, een persoon die boven het volk staat. Dit priesterlijk karakter bezit hij, afgescheiden van de vraag, of hij aan een bepaalde Kerk verbonden is of niet. Het kleeft in zijn persoon, is er onafscheidelijk van, gaat overal met hem mede. Wie een keer gewijd is, kan daarom nooit meer opnieuw de wijding ontvangen, evenmin als een gedoopte opnieuw gedoopt kan worden. De wijding drukt den priester een character indelebilis, een onuitdelgbaar kenteeken, op. Wie de wijding ontving, blijft priester, zelfs al wordt hij door de Kerk uit zijn ambt ontzet en al mag hij de functiën van het ambt niet meer waarnemen.

Lijnrecht tegenover deze opvatting staat de Gereformeerde beschouwing, die den hoofdnadruk legt op de *roeping*. Niet door de wijding of bevestiging, maar door de roeping der Kerk wordt men Dienaar des Woords. De daarop volgende „bevestiging" is niets anders dan een openlijk verbinden aan den dienst der Kerk, om daarna in dien dienst bevestigd, d. w. z. openlijk erkend en gesteld te worden. Desnoods kan heel de bevestiging achterwege blijven. Wanneer in tijden van vervolging een gemeente een Dienaar des Woords wettig geroepen had, maar de Overheid verhinderde de openlijke bevestiging, dan zou daarom zulk een Dienaar evengoed kunnen optreden, het Woord verkondigen en de Sacramenten bedienen. Voetius heeft, toen hij te Heusden predikant werd en de Overheid zijn bevestiging verbood, eenvouding zijn dienstwerk zonder bevestiging aanvaard.

Voor onze vaderen viel daarom bij de bevestiging alle nadruk niet op de acte van de handoplegging, maar op de stipulatien, de vragen, die de Dienaar beantwoorden moest. De handoplegging werd wel niet afgeschaft, hoewel sommigen uit vrees van superstitie er tegen waren, maar het moest toch duidelijk uitkomen, dat die handoplegging niets anders bedoelde dan een symbolische handeling, waardoor men den betrokken persoon toewijdde aan den dienst en hem den zegen des Heeren toebad. Aanvankelijk werd dan ook de handoplegging evengoed voorgeschreven bij de bevestiging van de ouderlingen en diakenen als bij die der predikanten. Elke gedachte, alsof in die handoplegging aan den Dienaar des Woords een soort ambtelijke genade werd medegedeeld, moest met wortel en tak worden uitgeroeid.

Gelijk vanzelf spreekt, kon deze bevestiging niet ééns plaats vinden voor altijd. Men werd niet predikant door de bevestiging en bleef dit altijd. Het ambt ontving men in een bepaalde Kerk; zoolang men aan deze Kerk verbonden was, had men daar het ambt van Dienaar des Woords. Werd men later naar een andere Kerk geroepen, dan moest de beroepen Dienaar daar opnieuw in het ambt worden gesteld, openlijk door stipulatiën zich aan de gemeente verbinden en aldus zijn dienstwerk in deze gemeente aanvangen.

De zaak is dus zoo eenvoudig mogelijk. Wanneer men met Rome het ambt denkt als inklevende in den persoon, dan kan de bevestiging slechts eenmaal plaats vinden, onverschillig of men later al tien, twaalf maal van werkkring verwisselt. Stelt men daarentegen met de Gereformeerden, dat het ambt opkomt uit de roeping en gebonden is aan een bepaalde Kerk, dan is bij verandering van standplaats ook een nieuwe roeping en dientengevolge een nieuwe bevestiging van noode. Of wil men het anders uitgedrukt: de bevestiging maakt iemand niet tot predikant in het algemeen, los van elke kerk, maar tot Dienaar des Woords van de gemeente te Rotterdam of Gouda. Wordt hij dus later Dienaar des Woords bij de gemeente van Leiden of Utrecht, dan moet hij in die qualiteit opnieuw bevestigd worden.

Het opschrift van het bevestigingsformulier, dat Dr. van Langeraad onder enkele oude papieren der Haagsche Synode van 1586 terugvond, zegt dan ook niets. Er blijkt alleen uit, dat dit formulier *zoo als het' daar lag* was opgesteld met het oog op hen, die nooit te voren gediend hadden. Onze vroegere Gereformeerde Kerken hadden nl. evenals nu het gebruik de handoplegging alleen bij de eerste bevestiging plaats te laten vinden, maar niet bij een nieuwe bevestiging. Daar in dit formulier de handoplegging voorgeschreven wordt, was het opgesteld met het oog op hen, die nog niet gediend hadden. Maar dat hierin allerminst lag opgesloten, dat bij later vertrek naar een andere kerk geen bevestiging noodig was, blijkt wel het best daaruit, dat in de verschillende uitgaven der liturgie, waarin dit formulier opgenomen werd, het opschrift onveranderd werd behouden, maar bij de handoplegging vermeld werd: *Deze ceremonie zal men niet gebruiken bij de bevestiging dergenen, die te voren gediend hebben.* Trouwens, in al onze Gereformeerde Kerken is de hernieuwde bevestiging van een Dienaar des Woords, die naar een andere gemeente beroepen wordt, gewoon e, en twijfel aan de gewettigdheid van dit gebruik is, zoover ons bekend is, in onze kringen nog niet gerezen.

Wel bestaat daarentegen die twijfel bij de hernieuwde bevestiging van ouderlingen en diakenen in de gemeente, waar zij reeds vroeger gediend hebben. Bij predikanten, die naar een andere gemeente vertrekken, geeft men de noodzakelijkheid eener nieuwe bevestiging gaarne toe, maar men acht die bevestiging overbodig, ja zelfs af te keuren, wanneer de ambtsdragers optreden in dezelfde Kerk na daartoe opnieuw door de gemeente geroepen te zijn. De vroeger afgelegde belofte geldt dan nog, zoo zegt men. Onnoodige herhaling eener eenmaal afgelegde belofte is in strijd met wat de Schrift ons leert in Mat. 5: 37 en Jac. 5: 12. Bijgevolg behoort een ambtsdrager, die in dezelfde gemeente opnieuw gekozen wordt tot ouderling of diaken, niet wederom met openbare beloften zich aan zijn dienst te verbinden.

Het komt ons voor, dat men wel zal doen met in dit geval onderscheid te maken tusschen die ambtsdragers, die in het ambt zitting hebben en wier diensttijd door den Kerkeraad verlengd wordt, en die personen, die vroeger in het ambt hebben gezeten, maar nu, na een tijdlang rust te hebben genoten, opnieuw tot het ambt worden geroepen.

In het eerste geval kan er evenveel voor als tegen een nieuwe bevestiging worden aangevoerd. Beschouwt men de zaak zoo, dat de betrokken ambtsdrager door den Kerkeraad met goedvinden der gemeente in zijn dienst wordt gecontinueerd, dan is er geen reden om zulk een ambtsdrager opnieuw te bevestigen. De eenmaal afgelegde belofte geldt natuurlijk voor den geheelen diensttijd, dien hij als ouderling of diaken te vervullen heeft. En daar Gods Woord noch de Kerken-orde een bepaald voorschrift geeft, hoe lang een ouderling of diaken dienen moet, kan men dus niet zeggen, dat zijn dienst na twee of drie jaar is afgeloopen en hij een nieuwen dienst aanvaardt.

Gaat men daarentegen van de gedachte uit, dat de betrokken ambtsdrager wel aftreedt; laat men de gemeente zelve een geheel vrije keuze doen en wordt nu de aftredende ambtsdrager herkozen door de gemeente, dan kan men zeggen, dat er een nieuwe roeping heeft plaats gevonden, en is het in dat geval rationeel om op deze nieuwe roeping ook een nieuwe bevestiging te laten volgen.

Gelijk men ziet, kan er over deze zaak even goed pro als contra gedisputeerd worden, en doet men daarom het beste met van zulk een betrekkelijk ondergeschikte zaak geen kabinetsquaestie te maken en elkaar hierin over en weer vrij te laten.

Geheel anders daarentegen staat de zaak met een persoon, die wel jaren geleden ambtsdrager is geweest, maar daarna is afgetreden, als gewoon gemeentelid is opgegaan onder de prediking en nu door de gemeente opnieuw tot het ambt geroepen wordt. Van een continueeren van het ambt is hier geen sprake. De man was ambtsdrager en hield daarna op het te zijn. Waar hij het weder wordt, moet dus een nieuwe inzetting in het ambt plaats vinden. Evengoed als een predikant, die na een tijd lang een andere Kerk te hebben gediend, naar zijn vroegere gemeente terugkeert, daar opnieuw bevestigd worden moet.

Waarom wij dit met zooveel nadruk zeggen is, omdat in onze Kerken nog vaak de onjuiste meening bepleit wordt, dat een ouderling, die eenmaal bevestigd is, altijd ouderling blijft. Bij zijn aftreden wordt hij dan oud-ouderling, ongeveer hetzelfde als een emeritus-predikant, die wel geen *dienst* meer behoeft te verrichten, maar toch *„de eere"* van een predikant nog altijd behoudt. Wordt hij opnieuw gekozen, dan komt hij dus niet opnieuw in het ambt, maar vat alleen de een tijdlang in ruste gelaten ambtsbezigheden weer op. Hij was ouderling; hij bleef het en zal het blijven tot aan zijn dood toe, ook al zit hij nooit meer in den Kerkeraad. Maar het eenige onderscheid tusschen hem en de dienstdoende ouderlingen is, dat *hij* geen werk behoeft te verrichten, zij wel.

De voorstanders van dit gevoelen beroepen zich vooreerst op het feit, dat de Schrift nergens melding maakt, van een aftreden van de ouderlingen uit hun ambt, en ten tweede op de bepaling, die in sommige oudere kerkenordeningen wordt gevonden, dat de kerkeraad in enkele moeilijke gevallen met de oud-ouderlingen raadplegen zal, om tot een beslissing te komen.

Wat nu het eerste feit betreft, dit is volkomen juist. Indien dan ook uit dit zwijgen der Schrift, over het aftreden der ouderlingen en diakenen, moest worden afgeleid, dat dit aftreden ongeoorloofd was, omdat het ouderlingen- en diakenambt een *levenslang ambt* is, dan hadden deze broeders ten principale gelijk. Maar dan volgde hier ook uit, dat onze kerkenorde, die de aftreding voorschrijft, in strijd is met de Schrift, en moest door hen bij de Generale Synode worden aangedrongen, deze bepaling uit de kerkenorde te verwijderen. Maar wat niet kan en in strijd is met alle gezonde logica, is, dat deze broeders de Kerkenorde ongemoeid laten, aan de beurt van aftreding toegekomen, met hun ambtelijk werk ophouden, hun plaats door een ander laten innemen, en dan toch volhouden, dat zij desniettegenstaande nog altijd wettige ambtsdragers zijn.

Ook de vergelijking met een emeritus-predikant gaat hier in geenen deele op. Een emeritus-predikant is iemand, die wegens ouderdom of zwakke gezondheid zijn dienstwerk niet meer waarnemen *kan*. Hier is dus een wettige reden in den persoon zelf aanwezig, om hem van dit dienstwerk te ontslaan. Maar wie, in het bezit eener goede gezondheid en nog frisch van kracht, het door God hem opgedragen ambtelijk werk nalaat, heeft geen de minste aanspraak op de *eere* van het ambt.

Men moet hier dus kiezen: óf de aftreding uit het ambt, die onze Kerkenorde voorschrijft, is niet met Gods Woord in strijd, maar dan houdt de afgetreden ambtsdrager ook op, ambtsdrager te zijn; óf de bepaling van de Kerkenorde is wel in strijd met Gods Woord, maar dan mag men ook niet het door God ons geschonken ambt loslaten, en behoort men tegen deze bepaling der Kerkenorde met woord en daad te protesteeren. De halfslachtige positie van hen, die wel aftreden, en toch volhouden ambtsdragers te zijn, is in geen enkel opzicht te verdedigen.

Ook het beroep op de bepalingen van enkele oude Kerkenordeningen, geeft hier niets. Wanneer de oud-ouderlingen bij den Kerkeraad geroepen worden in moeilijke gevallen, om met hun raad den Kerkeraad te dienen, dan ligt hierin geen de minste erkenning, dat zij op dat oogenblik nog ambtsdragers zijn. Het wil eenvoudig zeggen, dat de Kerkeraad in zulke gevallen het organisch verband met de gemeente wil laten werken, en daarom uit de gemeente die mannen ter beraadslaging oproept, die, blijkens een vroegere roeping tot het ambt, geacht kunnen worden het vertrouwen der gemeente te bezitten, en het best het gevoelen der gemeente te kunnen vertolken.

Oudtijds gebeurde het niet zoo zelden, dat de Kerkeraad, bij voorkomende zwarigheden, raadpleegde met de „vroomste en godzaligste leden" der gemeente. De geestelijke aristocratie werd door Calvijn steeds hoog geacht. En alleen in dien zin moet dit vergaderen met de oud-ouderlingen worden opgevat. Trouwens, de naam zelf duidt aan, dat aan een nog voortdurende ambtelijke betrekking niet gedacht werd. Een oud-Minister is een persoon, die vroeger Minister is geweest, maar *dat nu niet meer is*. En evenzoo is een oud-ouderling een persoon, die vroeger ouderling was, maar ophield het te zijn. Een emeritus-predikant zal dan ook nooit een oud-predikant genoemd worden, juist omdat hij nog altijd het ambt van dienaar des Woords heeft.

Juist om deze verkeerde opvatting van het ouderlingschap tegen te gaan, hebben de Kerkeraden dus wel toe te zien, dat zij bij hernieuwde optreding in den ouderlingen- of diakendienst, op hernieuwde bevestiging aandringen. Niet, alsof deze bevestiging op zich zelf absoluut noodig ware, maar om geen voet te geven aan de onjuiste voorstelling, alsof alle afgetreden ouderlingen en diakenen nog altijd ouderlingen en diakenen waren.

Dr. Bouwman's Repliek.

III.

Gelijk in onze beide voorgaande artikelen bleek, is het standpunt door Dr. Bouwman ingenomen, niet vrij van zekere halfslachtigheid. Dr. Bouwman erkent, dat er buiten de Confessie Gereformeerde beginselen of „gedachten Gods" zijn, die de wetenschappelijke onderzoeker heeft op te sporen. Hij stemt toe, dat de Kerk noch de roeping noch de bevoegdheid heeft om een program van deze beginselen te geven. Hij is het met ons eens, dat de „historische ontwikkeling van het Calvinisme" naast de Confessie als kenbron moet optreden, om deze Gereformeerde beginselen te leeren kennen. Maar wanneer ge meent met deze concessies uw pleit gewonnen te hebben, dan komt dezelfde Dr. Bouwman u plotseling verwijten, dat dit nadruk leggen op deze „Gereformeerde beginselen" een krenken is van de Kerk en de Confessie; dan heet het dat „de Confessie alleen" volkomen voldoenden waarborg geeft voor het Gereformeerd karakter van het onderwijs, en worden de specifiek Gereformeerde beginselen, die ge buiten de Confessie aan-